

## บทที่ 5

### สรุปผล อภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

การวิจัยการพัฒนาระบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือเพื่อศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ภัยรับรายจ่ายผ่านระบบบัญชีครัวเรือน รวมทั้งศึกษาปัญหาอุปสรรคของและปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือน ชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง เพื่อนำไปสู่การพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้วิจัยได้ดำเนินการสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ การอภิปรายผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ ตามลำดับดังนี้

#### 5.1 สรุปผลการวิจัย

##### 5.1.1 สรุปวิธีการวิจัย

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญ คือเพื่อศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ ภัยรับรายจ่ายผ่านระบบบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง วิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคของและปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือน และการพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน วิธีการวิจัยโดยกรวิเคราะห์ ข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยได้ทำการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างซึ่งเป็นตัวแทนครัวเรือนจากความสมัครใจ รวมทั้งสิ้น 25 ครัวเรือน ประกอบด้วย ตัวแทนครัวเรือนบ้านบวกครกใหม่ หมู่ 6 และ ตัวแทนครัวเรือนที่เป็นผู้นำชุมชนและตัวแทนองค์กรชุมชน ตัวแทนส่วนราชการในตำบลหนองป่าครั่ง และองค์กรที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมกระบวนการจัดการการเงินในครัวเรือนตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียงเชิงบูรณาการการดำเนินงานใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่มย่อย และเวทีเสวนาเพื่อระดมความคิดเห็น อีกทั้งการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนด้วยการดูงานชุมชนต้นแบบและการทดลองลงมือปฏิบัติตามหลักวงจร P-D-C-A ได้แก่ การวางแผน การทดลองปฏิบัติ การสรุปผลและวิเคราะห์ประเมินผล และการปรับปรุงแก้ไข และผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้มาจัดทำเป็นรายงานเชิงวิเคราะห์ที่ครอบคลุมในประเด็นสำคัญ ตามวัตถุประสงค์ดังนี้

- 1) การศึกษาวิเคราะห์ สังเคราะห์ รายรับรายจ่ายผ่านระบบบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง ภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน
- 2) การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคของและปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน
- 3) การพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน

### 5.1.2 สรุปผลการวิจัย

ผลการดำเนินการวิจัยการพัฒนาระบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ได้มุ่งเน้นการจัดการรายจ่ายและเพิ่มรายได้เชิงบูรณาการตามแนวทางเศรษฐกิจพอเพียง โดยการทำบัญชีครัวเรือน เพื่อวิเคราะห์รายรับ รายจ่ายของแต่ละครัวเรือน หลังจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคของและปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือน และนำไปสู่การพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน สามารถสรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ข้อที่ 1 วิเคราะห์ สังเคราะห์ รายรับรายจ่ายผ่านระบบบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง สรุปผลได้ดังนี้

#### รายได้ครัวเรือน

ผลการศึกษาลักษณะที่มาของรายได้ครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่า

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ประจำจากอาชีพหลัก ได้แก่ การรับจ้าง เงินเกษียณอายุเงินเดือนจากการรับราชการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ ดังนั้นนอกจากรายได้นอกจากอาชีพหลักแล้ว ยังมีรายได้จากเงินช่วยเหลือจากบุตรหลานส่งให้ รายได้ประจำจากเงินช่วยเหลือผู้สูงอายุ รวมทั้งเงินตอบแทนการเป็นสมาชิกสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่มีอาชีพเสริม จึงไม่สามารถสร้างรายได้เสริมของครัวเรือน

#### รายจ่ายครัวเรือน

ผลการศึกษาลักษณะพฤติกรรมด้านรายจ่ายครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มตัวอย่างอาศัยในเขตชุมชนเมือง ดังนั้นนอกจากรายจ่ายค่าอาหารแล้วยังมีรายจ่ายหลักที่สำคัญคือรายจ่ายด้านสาธารณูปโภค เช่น ไฟฟ้า และน้ำประปา เป็นต้น กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีภาระหนี้สินครัวเรือนจากการกู้ยืมเงินกองทุนหมู่บ้านเนื่องจากมีรายรับไม่สอดคล้องกับรายจ่าย

**วัตถุประสงค์ข้อที่ 2** การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคของและปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรคและปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน โดยใช้เครื่องมือในการรวบรวมข้อมูลโดยใช้กระบวนการ P-D-C-A ได้แก่ การวางแผน (Plan) การบันทึกบัญชีครัวเรือนฉบับทดลอง โดยใช้สมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่จัดทำโดยธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร กำหนดกลุ่มเป้าหมายเพื่อทำการทดลองบันทึกบัญชีครัวเรือน จำนวน 30 คน การปฏิบัติ (Do) กลุ่มเป้าหมายการดำเนินการเพื่อให้การทดลองบันทึกบัญชีครัวเรือน เป็นเวลา 2 เดือน คือตั้งแต่เดือน มกราคม ถึง เดือนกุมภาพันธ์ 2555 การตรวจสอบ (Check) คณะผู้วิจัยดำเนินการสำรวจติดตามการบันทึกบัญชีครัวเรือนฉบับทดลองโดยใช้วิธีมอบหมายให้คุณจิตานาด ปิ่นไหว เป็นบุคคลที่จะเป็นศูนย์กลางในการให้คำแนะนำและคอยกระตุ้นย้ำเตือนกลุ่มเป้าหมาย การตรวจสอบภายหลังสิ้นสุดระยะทดลองบันทึก หลังจากทีกลุ่มเป้าหมายได้ทดลองทำบัญชีครัวเรือนฉบับทดลองเป็นเวลา 2 เดือน ได้จัดประชุมร่วมกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อหาข้อสรุป ข้อดีและข้อด้อยของสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนฉบับทดลองเพื่อนำไปสู่ขั้นตอนในการปรับปรุงแก้ไขและจัดทำสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนฉบับสมบูรณ์ ที่ถ่ายทอดการนำไปปฏิบัติจริง ในขั้นตอนการปรับปรุงแก้ไข (Act)

สรุปผลการวิเคราะห์ ผลการวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน สรุปได้ดังนี้

#### จุดแข็ง

ชุมชนมีการรวมกลุ่มกัน มีความสามัคคี รักใคร่ปรองดองกัน และมีความร่วมมือในการทำกิจกรรมต่างๆ ร่วมกันในกลุ่มอย่างสม่ำเสมอ ชุมชนยอมรับว่าการบันทึกบัญชีครัวเรือนเป็นประโยชน์และสิ่งสำคัญต่อการจัดการการเงินครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

#### จุดอ่อน

ชุมชนไม่มีความสม่ำเสมอ และขาดแรงจูงใจในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน ชุมชนไม่มีความเข้าใจในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างถูกต้อง ไม่แยกบัญชีครัวเรือนออกจากบัญชีกิจการหรือธุรกิจ ไม่มีการประมวลผลข้อมูลจากการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนจึงทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์จากการบันทึกบัญชีครัวเรือนมาวางแผนการเงินในครัวเรือน

#### โอกาส

เทศบาลตำบลหนองป่าครั่ง หน่วยงานของรัฐ และสถาบันการศึกษาให้ความสำคัญและให้การสนับสนุนการบันทึกบัญชีครัวเรือนเพื่อนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดการการเงิน

ครัวเรือนเทศบาลตำบลหนองป่าครั่งมีนโยบายและมาตรการรักษาให้เศรษฐกิจมีการเจริญเติบโตอย่างพอเพียง มีการจัดตั้งศูนย์เรียนรู้แบบเศรษฐกิจพอเพียง และจัดทำโครงการเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรชุมชนอย่างยั่งยืน

#### อุปสรรค

สมุดบันทึกบัญชีที่ได้รับมอบมาจากหน่วยงานบางหน่วยงาน ที่ใช้บันทึกในปัจจุบันมีขนาดไม่เหมาะสม ส่งผลให้ไม่สะดวกในการบันทึก นอกจากนี้สมุดบันทึกบัญชีที่ได้รับมอบมาจากหน่วยงานบางหน่วยงาน มีรูปแบบที่ไม่สะดวก สับสนและยากในการบันทึก ทำให้การบันทึกบัญชีในแต่ละครั้งต้องใช้เวลาานาน

ปัจจัยสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่ง โดยการใช้กระบวนการกลุ่มเป็นเครื่องมือในการขับเคลื่อนกิจกรรมการพัฒนาระบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน รวมทั้งให้ความรู้และส่งเสริมให้ชุมชนเกิดกระบวนการคิดอย่างเป็นระบบ สร้างแรงจูงใจ มีความเข้าใจ การจดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่ถูกต้องและให้ความสำคัญกับวิธีการประมวลผลเพื่อนำไปสู่การวางแผนการเงินในครัวเรือน การปรับปรุงสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยใช้การชี้แนะจากบุคคลต้นแบบ

วัตถุประสงค์ข้อที่ 3 การพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน

ผลการพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน จากการวิเคราะห์โดยการจับคู่สภาพแวดล้อมใช้ TOWS Matrix ได้กลยุทธ์ที่นำไปสู่ความสำเร็จของกระบวนการบันทึกบัญชีครัวเรือนของชุมชนหนองป่าครั่ง ได้แก่ SO Strategis , WO Strategis, ST Strategis และ WT Strategis กลยุทธ์ที่ได้จากการวิเคราะห์ได้นำไปสู่การกำหนดกิจกรรมเพื่อดำเนินการพัฒนาระบบการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงโดยการมีส่วนร่วมของชุมชน 3 กิจกรรม ได้แก่

- 1) กิจกรรมอบรมวิธีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และวิธีการประมวลผลเพื่อนำไปสู่การวางแผนการเงินในครัวเรือน
- 2) กิจกรรมออกแบบปรับปรุงสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกระบวนการ P-D-C-A

3) กิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการบันทึกบัญชีครัวเรือน โดยใช้การชี้แนะจากบุคคลต้นแบบและการทัศนศึกษาดูงาน

ผลจากการดำเนินกิจกรรมการจัดการรายจ่ายและเพิ่มรายได้ 3 กิจกรรม สรุปได้ดังนี้

1) ผลกิจกรรมอบรมวิธีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และวิธีการประมวลผลเพื่อนำไปสู่การวางแผนการเงินในครัวเรือน ผลการดำเนินกิจกรรมการอบรมวิธีการจดบันทึกบัญชีครัวเรือน และวิธีการประมวลผลเพื่อนำไปสู่การวางแผนการเงินในครัวเรือน โดยการใช้วิธีบรรยายและการฝึกปฏิบัติ ทำให้กลุ่มเป้าหมายมีความเข้าใจในวิธีการบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างถูกต้อง คือ ต้องทำการแยกการบันทึกบัญชีครัวเรือนออกจากการบันทึกบัญชีกิจการ ต้องทำการจัดสรรรายการรับและรายการจ่ายครัวเรือนที่ร่วมกับกิจการ ต้องทำการประมวลผลรายรับและรายจ่ายเพื่อนำข้อมูลที่ได้ไปสู่การปรับปรุงพฤติกรรมกรรับจ่ายในครัวเรือน รวมทั้งการแสวงหาวิธีการที่เหมาะสมเฉพาะตัวเพื่อให้สามารถบันทึกรายการรับจ่ายประจำวันได้อย่างครบถ้วน เช่น การพกสมุดจดเล่มเล็กและทำการลงบันทึกรายการรับจ่ายทันที การเก็บใบเสร็จที่ได้รับจากร้านค้าและรวบรวมเพื่อทำการบันทึกลงในสมุดภายหลัง การจดบันทึกรายการรับจ่ายลงกระดาษไวท์บอร์ดและรวบรวมเพื่อทำการบันทึกลงในสมุดภายหลัง

2) ผลกิจกรรมออกแบบปรับปรุงสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชน โดยการมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านกระบวนการ P-D-C-A ได้สมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่สอดคล้องกับบริบทของชุมชนหนองป่าครั่ง ด้วยการออกแบบจัดทำสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนแบบรายเดือน โดยระบุรายรับประจำในหน้าแรก และรายจ่ายให้บันทึกในแต่ละวันอยู่ในหน้าคู่ โดยทำการระบุรายจ่ายที่เป็นรายจ่ายประจำ แบ่งเป็น 7 หมวด ซึ่งผู้บันทึกจะสามารถลงบันทึกเฉพาะตัวเลขเพื่อง่ายต่อการบันทึกและเห็นภาพสรุปรายการรับ-จ่ายเป็นรายสัปดาห์ และภาพรวมรายเดือนโดยยึดหลักการสำคัญในการออกแบบสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือน ได้แก่ ง่ายและสะดวกต่อการบันทึกบัญชี จัดรูปแบบของสมุดบันทึกฯ ให้สามารถบันทึกรายการรับจ่ายเป็นหมวดหมู่ เพื่อง่ายต่อการนำข้อมูลมาจัดกลุ่ม ประมวลผล และนำไปสู่การวางแผนการลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ และเสียค่าใช้จ่ายในการจัดทำน้อย

3) กิจกรรมสร้างแรงจูงใจในการบันทึกบัญชีครัวเรือน โดยใช้การชี้แนะจากบุคคลต้นแบบและการทัศนศึกษาดูงาน ที่ศูนย์เรียนรู้การพัฒนาที่ดินตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง ชุมชนโพธิ์ทองเจริญ ตำบลเชิงดอย อำเภอคอยสะแกกั จังหวัดเชียงใหม่ บุคคลต้นแบบ คือ คุณเจริญ ยกคำจู้ หมอดินอาสาดีเด่นสถานีพัฒนาที่ดินเชียงใหม่ประจำปี 2550 กรรมการหมู่บ้านและประธานกลุ่มเกษตรอินทรีย์ 100 % ได้ให้ข้อคิดเพื่อนำไปสู่การสร้างแรงจูงใจในการการบันทึกบัญชีครัวเรือน คือ การจดบันทึกบัญชีจะทำให้เกิดการสร้างวินัย เมื่อนำข้อมูลมาศึกษาย้อนหลังจะ

ทำให้เราเห็นภาพรวมและได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์มากมายในการปรับปรุงการทำงาน ทำให้สามารถการค้นพบประเด็นเฉพาะที่สามารถนำไปแก้ปัญหาเฉพาะของพื้นที่ได้

## 5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยการพัฒนากระบวนการจัดทำบัญชีครัวเรือนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ตำบลหนองป่าครั่ง อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ นำมาอภิปรายผล ดังนี้

การศึกษาวិเคราะห์ สังเคราะห์ ราชรับรายจ่ายผ่านระบบบัญชีครัวเรือนชุมชนตำบลหนองป่าครั่งภายใต้การมีส่วนร่วมของชุมชน พบปัญหาอุปสรรคด้านรายได้และรายจ่ายของชุมชน โดยพบว่ากลุ่มตัวอย่างยังไม่มี ความเข้าใจพฤติกรรมการจ่ายของครัวเรือนอย่างแท้จริง เนื่องจากไม่ให้ความสำคัญในการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนอย่างละเอียด ส่งผลให้ไม่สามารถนำไปสู่การวางแผนการลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น ถึงแม้ว่าส่วนใหญ่จะมีรายได้ค่อนข้างแน่นอนจากอาชีพหลักจากการรับจ้าง เงินบำนาญ เงินที่บุตรส่งมาให้รายเดือน และจากเงินช่วยเหลือจากรัฐ แต่หากพิจารณาแล้วจะเห็นว่ารายได้ในปัจจุบันยังไม่เพียงพอต่อรายจ่าย และที่สำคัญคือส่วนต่างติดลบมีแนวโน้มสูงขึ้นเนื่องมาจากการที่มีรายได้ค่อนข้างคงที่แต่ค่าใช้จ่ายและค่าครองชีพมีแนวโน้มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่อง อันเป็นผลมาจากที่ชุมชนหนองป่าครั่งเป็นชุมชนเมืองที่ต้องรับผลกระทบเต็มที่อยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งอาจจะเป็นปัญหาต่อไปในอนาคตที่ต้องจ่ายอมตอยู่ในสถานะการเป็นหนี้อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการเป็นหนี้ในระบบเนื่องจากกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุจึงขาดคุณสมบัติในการก่อหนี้ในระบบ ดังนั้นการรื้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหลักในการดำเนินชีวิตจึงนับเป็นการช่วยปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตและลดทอนความรุนแรงของปัญหาในอนาคต สอดคล้องกับ อภิษฐ์ พันธเสน ผู้อำนวยการสถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม กล่าวถึงแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงว่าเป็น "ข้อเสนอในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจตามแนวทางของพุทธธรรมอย่างแท้จริง" ทั้งนี้เนื่องจากในพระราชดำรัสหนึ่ง ได้ให้คำอธิบายถึง เศรษฐกิจพอเพียง ว่า "คือความพอประมาณ ซื่อตรง ไม่โลภมาก และต้องไม่เบียดเบียนผู้อื่น" ระบบเศรษฐกิจพอเพียงมุ่งเน้นให้บุคคลสามารถประกอบอาชีพได้อย่างยั่งยืน และใช้จ่ายเงินให้ได้มาอย่างพอเพียงและประหยัด ตามกำลังของเงินของบุคคลนั้น โดยปราศจากการกู้หนี้ยืมสิน และถ้ามีเงินเหลือ ก็แบ่งเก็บออมไว้บางส่วน ช่วยเหลือผู้อื่นบางส่วน และอาจจะใช้จ่ายมาเพื่อปัจจัยเสริมอีกบางส่วน สาเหตุที่แนวทางการดำรงชีวิตอย่างพอเพียง ได้ถูกกล่าวถึงอย่างกว้างขวางในขณะนี้ เพราะสภาพการดำรงชีวิตของสังคมทุนนิยมในปัจจุบันได้ถูกปลุกฝัง สร้าง หรือกระตุ้น ให้เกิดการ

ใช้จ่ายอย่างเกินตัว ในเรื่องที่ไม่เกี่ยวข้องหรือเกินกว่าปัจจัยในการดำรงชีวิต เช่น การบริโภคเกินตัว ความบันเทิงหลากหลายรูปแบบ ความสวยความงาม การแต่งตัวตามแฟชั่น การพนันหรือเสี่ยงโชค เป็นต้น จนทำให้ไม่มีเงินเพียงพอเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านั้น ส่งผลให้เกิดการกู้หนี้ยืมสิน เกิดเป็นวัฏจักรที่บุคคลหนึ่งไม่สามารถหลุดออกมาได้ ถ้าไม่เปลี่ยนแนวทางในการดำรงชีวิต (ที่มา : <http://th.wikipedia.org/> เข้าถึงข้อมูลวันที่ 12 พฤษภาคม 2554) และแนวทางการป้องกันปัญหา ดังกล่าวชุมชนจำเป็นต้องมีการจัดการเงินส่วนบุคคล ซึ่งการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนจะเป็น เครื่องมือที่มีความสำคัญที่จะทำให้การจัดการการเงินส่วนบุคคลเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ฉัตรมณี กลางสวัสดิ์ (ฉัตรมณี กลางสวัสดิ์ : 2552 หน้า 84-94) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการเงินของประชาชนที่จัดทำบัญชีครัวเรือนกรณีศึกษาในเขตพื้นที่ ต. อ่างทอง อ. เมือง จ. กำแพงเพชร พบว่ากลุ่มตัวอย่าง การจัดทำบัญชีครัวเรือนทำให้ประชาชน เข้าใจตระหนักในเรื่องการจัดการระบบการเงินในระดับครอบครัวให้เกิดประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ สุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต (สุคนธ์ เหลืองอิงคะสุต : 2551 หน้า 71-75) ทำการศึกษา ความสัมพันธ์ระหว่างความรู้ความเข้าใจในปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงตามแนวพระราชดำริกับการ บันทึกบัญชีครัวเรือนของประชาชนในเขตพื้นที่ตำบลหนองไผ่ อำเภอเมือง จังหวัดอุตรธานี พบว่า ประชาชนเห็นด้วยกับการบันทึกบัญชีครัวเรือนช่วยในการบริหารจัดการครอบครัว ลดรายจ่ายที่ไม่ จำเป็น ช่วยในการวางแผนชีวิต รู้รายได้เพิ่ม รายจ่ายลด ไม่ยุ่งยาก ไม่เสียเวลา ช่วยให้ครัวเรือนมี ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ส่วนในด้านการเพิ่มรายได้นั้นก็มีความสัมพันธ์กับการบันทึกบัญชีครัวเรือน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องกับ สุพรรณิ ต้อนรับ (สุพรรณิ ต้อนรับ : 2551 หน้า 42-45) ทำการศึกษาเรื่องการทำบัญชีครัวเรือนของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ การเกษตร ในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า จากการศึกษาทัศนคติของเกษตรกรที่มีต่อการจัดทำบัญชี ครัวเรือนพบว่า เกษตรกรมีทัศนคติเห็นด้วยอย่างยิ่งว่าการทำบัญชีครัวเรือนมีความจำเป็น เพราะ ทำให้มีเงินออมมากขึ้นเมื่อทำการบันทึกรายรับรายจ่ายต่าง ๆ จะทำให้ทราบถึงสถานะการเงินของ ครอบครัวว่ามีความสมดุลกันหรือไม่และเมื่อมีรายได้มากแต่รายจ่ายน้อยก็ทำให้เหลือเงินอีก ส่วนหนึ่งที่จะเก็บไว้เป็นเงินออมของครัวเรือนต่อไป และสอดคล้องกับ สุภโชค แก้วทอง และ สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล (สุภโชค แก้วทอง และ สมบูรณ์ เจริญจิระตระกูล: 2552 หน้า 21-1 ถึง 21-8) ได้ทำการศึกษา การประเมินผลการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนเพื่อลดปัญหาหนี้สินของ เกษตรกรในเขตตำบลยุโป อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยพบว่าเกษตรกรที่จดบันทึกบัญชีครัวเรือน จำนวน 30 ราย นั้น หลังการจดบันทึกส่วนใหญ่มีรายได้เพิ่มขึ้น มีค่าใช้จ่ายลดลง มีหนี้สินลดลง และมีเงินออมเพิ่มขึ้น นำข้อมูลที่จดบันทึกมาบริหารจัดการในการควบคุมพฤติกรรมค่าใช้จ่ายและ มีการถ่ายทอดการจัดทำบัญชีครัวเรือนให้บุคคลอื่น

นอกจากนั้นการที่ตำบลหนองป่าครั่งตั้งอยู่ท่ามกลางสังคมเมือง ส่งผลให้ชุมชนดำเนินชีวิตตามวิถีคนเมืองที่ต้องการความสะดวกสบาย จะเห็นจากการมีค่าใช้จ่ายหลักใกล้เคียงกับค่าอาหารคือ รายจ่ายด้านสาธารณูปโภค ได้แก่ ค่าไฟฟ้า น้ำประปา ค่าโทรศัพท์ เป็นต้น จึงส่งผลต่อการลดความสำคัญในการออม ทำให้ระบบการจัดการเงินในครัวเรือนอ่อนแอ และครอบครัวขาดความมั่นคง ซึ่งเมื่อภาคครัวเรือนอ่อนแอย่อมส่งผลเป็นลูกโซ่ไปยังระดับชุมชน และสังคมโดยรวมในที่สุด พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงมีความห่วงใยปัญหาของประชาชน จึงทรงมีพระมหากรุณาธิคุณพระราชทานแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อให้ประชาชนทุกระดับใช้เป็นแนวทางในการดำรงชีวิตอย่างมั่นคง สอดคล้องกับสุเมธ ตันติเวชกุล (2551 : 1-6) ได้กล่าวไว้ว่าเศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับสังคมทุกระดับ ได้แก่ ระดับบุคคล/ครอบครัว เศรษฐกิจพอเพียงระดับบุคคล/ครอบครัวนั้นคือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน กำหนดความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะตามอัตภาพและที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสวัตถุนิยม มีอิสรภาพ เสรีภาพ ไม่มีพันธนาการอยู่กับสิ่งใด ระดับชุมชน ประกอบด้วย บุคคล/ครอบครัว ที่มีความพอเพียงแล้วรวมกลุ่มทำประโยชน์เพื่อส่วนรวมโดยอาศัยภูมิปัญญาและความสามารถของบุคคลและชุมชน ซึ่งในการดำเนินงานของชุมชนให้ประสบผลสำเร็จได้ จะต้องมีความสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์สุจริต ดำเนินงานด้วยความโปร่งใส ตรงไปตรงมาตรวจสอบได้ ดำเนินงานด้วยความพอประมาณอย่างมีเหตุผล ไม่สนับสนุนการลงทุนจนเกินตัว ดำเนินงานอย่างรอบคอบ มีสติ ปัญญา อีกทั้งต้องมีความรอบรู้ที่เหมาะสม เพื่อนำมาปรับปรุงการดำเนินงานของชุมชนให้พัฒนาอย่างต่อเนื่อง และนำมาสร้างภูมิคุ้มกันเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ที่อาจเกิดขึ้นจากทั้งภายในและภายนอก และมีการพัฒนาไปสู่เครือข่ายระหว่างชุมชนต่าง ๆ ระดับรัฐหรือระดับประเทศ ประกอบด้วย สังคมต่าง ๆ ที่เข้มแข็งร่วมมือกันพัฒนาตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงวางรากฐานของประเทศให้มีความพอเพียงและพร้อมก่อนจึงค่อย ๆ ดำเนินการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศให้เจริญขึ้นเป็นลำดับ ๆ

การกำหนดกิจกรรมการดำเนินการบันทึกบัญชีครัวเรือน เพื่อสร้างความตระหนักและการยอมรับของครัวเรือนถึงประโยชน์จากการบันทึกบัญชีครัวเรือน ซึ่งจะแสดงพฤติกรรมในการใช้จ่ายในครัวเรือน ส่งผลให้ชุมชนมีความเข้าใจและรู้จักตนเองจากการบันทึกบัญชีครัวเรือน ทำให้สามารถวางแผนการเงินในครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ ไข่ทอง สิงห์รา (2551 : 51) ได้กล่าวถึงการทำบัญชีครัวเรือน มิได้หมายถึง การทำบัญชีหรือบันทึกรายรับรายจ่ายประจำวันเท่านั้น แต่อาจหมายถึงการบันทึกข้อมูลด้านอื่น ๆ ในชีวิต ในครอบครัวของเรา เป็นต้น และสอดคล้องกับงานวิจัยของ รพีพร คำขุ่ม (2550 : 94-95) รพีพร คำขุ่ม (2550 : 94-95) ได้ศึกษาความรู้ความเข้าใจในการจัดทำบัญชีครัวเรือน : กรณีศึกษาเกษตรกรในเขตอำเภอเมือง จังหวัดน่าน



พบว่าการจัดทำบัญชีครัวเรือนแสดงให้เห็นถึงรายรับ-รายจ่ายของครอบครัวแต่ละเดือนว่าเพิ่มหรือลดได้มากน้อยเพียงใด ทำให้ฐานะทางการเงินของครอบครัวเพียงพอต่อรายรับ-รายจ่ายในชีวิตประจำวัน เกิดการวางแผนเพาะปลูกผลิตผลทางการเกษตรว่าสินค้าเกษตรชนิดใดสามารถสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัวมากที่สุด เพื่อเปรียบเทียบกับการลงทุนในแต่ละปี โดยเฉพาะการกู้ยืมเงินจากทาง ธ.ก.ส.และสามารถส่งคืนตามกำหนด เพื่อนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบในการเพาะปลูกผลิตผลทางการเกษตรในฤดูกาลต่อไป เกษตรกรสามารถประเมินผลการลงทุนในแต่ละฤดูกาลว่าผลิตผลทางการเกษตรมีการเปลี่ยนแปลงเพิ่มขึ้นหรือลดลงอย่างไร ทำให้เกิดการวางแผนการใช้เงินอย่างมีวินัยและเป็นระบบ โดยเกษตรกรสามารถจัดทำบัญชีของผลผลิตจากเนื้อที่เพาะปลูก(ไร่) จำนวนต้นทุนของผลผลิต/ไร่ จำนวนปุ๋ย/ไร่ ควบคู่ไปกับการจัดทำบัญชีครัวเรือน และปัญหาที่พบในการจัดทำบัญชีครัวเรือนมากที่สุด คือไม่ได้บันทึกอย่างสม่ำเสมอ ไม่มีเวลา และไม่สามารถจดจำรายการรับจ่ายที่เกิดขึ้นในแต่ละวันได้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของฉัตรมณี กลางสวัสดิ์ (2552 : 89-90) ได้ศึกษาการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมด้านการเงินของประชาชนที่จัดทำบัญชีครัวเรือนกรณีศึกษาในเขตพื้นที่ ด.อ่างทอง อ.เมือง จ.กำแพงเพชร พบว่ากลุ่มตัวอย่าง ร้อยละ 77.8 ที่เงินออมภายหลังจากได้จดบันทึกรายรับ-รายจ่าย และพบว่าพฤติกรรมการออมหลังการอบรมการจัดทำบัญชีครัวเรือนมีการเปลี่ยนแปลง มีการออมเพิ่มมากขึ้น และสอดคล้องกับ นภาพร ลิขิตวงศ์จร (2550 : 90) การทำบัญชีครัวเรือน ถือว่ามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อแนวทางการปฏิบัติสู่ความพอเพียง ผู้ปฏิบัติจะต้องรู้จักประมาณตนเอง มีการวางแผนการใช้จ่ายอย่างรอบคอบ มีสติในการดำเนินชีวิต ซึ่งการวางแผนที่ดีนั้นจำเป็นจะต้องมีการจดบันทึกข้อมูลที่น่าเชื่อถือที่ได้มาพิจารณาหาวิธีการเพิ่มรายรับ และลดรายจ่ายที่ไม่จำเป็น เพื่อให้เกิดความพอดี

อย่างไรก็ตามเมื่อทำการจดบันทึกบัญชีครัวเรือนของกลุ่มตัวอย่างตำบลหนองป่าครั่ง พบปัญหาว่าชุมชนไม่มีความสม่ำเสมอในการบันทึกและการบันทึกที่รายการรับจ่ายไม่ครบถ้วน ไม่ให้ความสำคัญกับการประมวลผล จึงขาดแรงจูงใจเกิดความท้อแท้ไม่เห็นประโยชน์ของการบันทึกบัญชีครัวเรือน อีกทั้งผู้สูงอายุบางคนต้องใช้เวลามากในการจดบันทึกเนื่องจากความไม่ชำนาญในการเขียน จึงทำให้เกิดความเบื่อหน่าย และกรณีครัวเรือนบางครัวเรือนที่มีการทำธุรกิจของส่วนตัวนั้นทำการบันทึกรายการบัญชีไม่ถูกต้องโดยไม่ทำการแยกบัญชีครัวเรือนจากบัญชีธุรกิจและไม่มีการสรุปยอด ดังนั้นชุมชนจึงไม่สามารถใช้ประโยชน์ของการบันทึกบัญชีครัวเรือนในการวางแผนทางการเงินได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ มยุรี กิมง่วนสง (มยุรี กิมง่วนสง : 2551 หน้า 57-61) เรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือนของเกษตรกรลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร สาขาบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา พบว่า เกษตรกรส่วนใหญ่ทำการบันทึกบัญชีไม่ถูกต้องเนื่องจากได้รับการฝึกอบรมไม่เพียงพอ นอกจากนั้นยัง

ดำเนินการจดบันทึกรายการรับจ่ายไม่ครบทุกรายการและไม่มีการสรุปยอดเงินรวมของจำนวนเงิน และหลังจากการบันทึกบัญชีเกษตรกรไม่ได้มีการทบทวนรายการรับจ่าย นอกจากนั้นพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการจัดทำบัญชีคือ การจัดฝึกอบรมเกี่ยวกับการจัดทำบัญชี การสาธิตการลงบัญชี การตรวจสอบติดตามการลงบัญชีอย่างต่อเนื่อง และเพื่อแก้ไขปัญหาของการบันทึกบัญชีครัวเรือนของชาวบ้านตำบลหนองป่าครั่ง จึงทำการอบรมความรู้เรื่องการบันทึกบัญชีอย่างถูกต้องรวมทั้งการออกแบบสมุดบันทึกบัญชีครัวเรือนที่มีความเหมาะสมกับบริบทของชุมชนภายใต้การมีส่วนร่วม จึงเป็นการส่งเสริมให้การบันทึกบัญชีครัวเรือนประสบความสำเร็จมากขึ้นและก่อให้เกิดการสนับสนุนให้ชุมชนหนองป่าครั่งมีการจัดการการเงินครัวเรือนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

### 5.3 ข้อเสนอแนะ

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชนต้องทำงานเชิงบูรณาการ โดยไม่แยกส่วนกัน เพื่อให้การพัฒนาชุมชนเป็นไปอย่างครบวงจรและมีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน โดยเริ่มตั้งแต่การสร้างความตระหนักและความเข้าใจให้แก่ชุมชนถึงปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปสู่การปฏิบัติในชีวิตประจำวัน อย่างเป็นรูปธรรม เริ่มตั้งแต่การทำบัญชีครัวเรือน การนำข้อมูลจากการลงบันทึกบัญชีครัวเรือนไปสู่การกำหนดกิจกรรมลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ อย่างต่อเนื่องและจริงจัง โดยยึดหลักการทำงานแบบมีส่วนร่วม และใช้ทุนทางทรัพยากร ทุนทางภูมิปัญญา รวมทั้งทุนทางสังคมภายในชุมชนมาสร้างมูลค่าเพิ่ม
2. เสริมสร้างระบบการจัดการการเงินในครัวเรือนที่มีสภาพครัวเรือนที่แตกต่างกัน ควรเริ่มจากการให้ครัวเรือนควรรู้จักการวิเคราะห์พฤติกรรมการเงินในครัวเรือนที่ได้จากการจดบันทึกรายรับรายจ่าย เพื่อทำให้ทราบจุดอ่อนและจุดแข็งทางการเงินที่เป็นลักษณะเฉพาะครัวเรือน จากนั้นจึงจะนำไปสู่การกำหนดเป้าหมายทางการเงินด้วยตนเอง และการจัดกิจกรรมลดรายจ่ายเพิ่มรายได้ที่สอดคล้องตามสภาพจุดอ่อนและจุดแข็งทางการเงินของครัวเรือน ซึ่งจะทำให้การลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้บรรลุตามเป้าหมายทางการเงินของแต่ละครัวเรือน
3. ความสำเร็จในการจัดทำบัญชีครัวเรือนจะต้องได้รับการกระตุ้นในหลากหลายรูปแบบอย่างต่อเนื่อง จากบุคคลต้นแบบ ผู้นำชุมชน และหน่วยงานหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชุมชน เช่นอาจนำการบันทึกบัญชีครัวเรือนไปเป็นเงื่อนไขในการได้รับสิทธิต่าง ๆ เป็นต้น
4. การจัดทำบัญชีครัวเรือนมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้บันทึกจะต้องมีวินัยในการบันทึกรายการรับจ่ายทุกวัน นอกจากนั้นยังต้องประมวลผลข้อมูลจากการจดบันทึกบัญชีมาตั้งเป้าหมายในการลดรายจ่ายและเพิ่มรายได้ในรอบต่อไป

### ข้อเสนอแนะการวิจัยครั้งต่อไป

- 1) การพัฒนาความเข้มแข็งของการรวมกลุ่มอาชีพจากภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อเพิ่มศักยภาพในการเพิ่มรายได้อย่างยั่งยืน
- 2) ศึกษารูปแบบการจัดการรายจ่ายและเพิ่มรายได้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงตามวิถีชีวิตในสังคมเมือง โดยการขยายกลุ่มตัวอย่างให้ครอบคลุมพื้นที่ศึกษา หาดักส่วนแต่ละหมู่บ้าน และกระจายช่วงอายุเพื่อให้ได้ข้อมูลที่สอดคล้องกับความเป็นจริง
- 3) เพิ่มกิจกรรมที่มุ่งเน้นการสร้างความตระหนักและชี้ให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นต่อการจัดทำบัญชีครัวเรือน